

Частина 1

Таємна місія «весільної подорожі»

Розділ 1

Південні залізниці

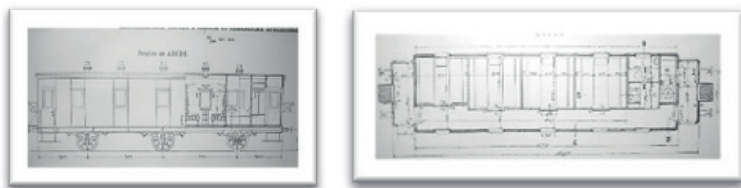
*Субота. 18 серпня 1890 року.
(за старим стилем календаря – помітка редактора)*

1

Літо цього року не задалося. Сонячні дні сприймалися щоразу як особливий дар Небес. Тому можна було сказати, що нам пощастило цього ранку дістатися Варшавського вокзалу, не потрапивши при цьому під дощ. До відправлення поїзда «Санкт-Петербург – Одеса» залишалося ще п'ятнадцять хвилин. Усі учасники експедиції, діючи згідно з батьківськими інструкціями з дотримання найсуворішої секретності, повинні були прибути на вокзал у різний час та самостійно зайняти своє купе.

Щойно носій підхопив валізи, з неба впали перші краплі дощу. Ми з Софією додали кроку. Швейцар поспішив відчинити перед нами двері вокзалу. Опинившись під величезною аркою сталевих конструкцій, яка оточувала платформи з трьох

сторін, ми трохи розслабилися. Наш вагон був третім від паровоза і якраз навпроти столу для прийому багажу. За кілька хвилин ми здали валізи для завантаження в багажний вагон та попрямували займати свої місця. Це був тривісний вагон першого класу, який мав чотири купе, вбиральню з умивальником та службове приміщення провідника. Усі вагони поїзда розташовувалися в стандартній черговості – першим після паровоза був багажний вагон, потім два вагони першого класу, вагон-ресторан, два вагони другого класу, а замикаючими прямували два вагони третього класу.

Намагаючись не звертати уваги на знайомі обличчя, ми з Софією пред'явили квитки провіднику і піднялися сходами у вагон. Наше купе було другим від головного входу. Я швидко поставив на верхню багажну полицю свій дорожній саквояж і єдину капелюшну коробку моєї коханої дружини. Плюхнувшись на м'які оксамитові сидіння, ми простягли руки один одному над купейним столиком і посміхнулися.

– Здається, ми зробили все так, як велів Лев Георгійович, – сказала Софія, дивлячись у вікно.

Там на платформі стояв мій батько, відставний генерал-майор поліції, і про щось жваво розмовляв із помічником поліцейського пристава. Батько постійно намагався непомітно глянути на всі боки. Але довкола нічого особливого не відбувалося. Тільки звичайна вокзальна метушня.

– Так, любя. Це, мабуть, сама незвичайна весільна подорож, яку можна було б собі уявити. Дуже сподіваюся, що вона завершиться так само благополучно, як і починається, – сказав я, цілуючи дружину в руки.

– А мені так навіть дуже хочеться пережити гострі відчуття якихось неймовірних пригод, – сказала Софія, кинувши на мене пустотливий погляд.

– Смію вас запевнити, моя люба, саме в гострих відчуттях у такій подорожі нестачі якраз і не буде. Хоча шлях на Святу землю досить добре витоптаний паломниками з усієї Росії, з османами у нас завжди були ворожі відносини. Так що з квітами там нас ніхто не зустрічатиме.

Я знову доторкнувся губами до ніжних рук дружини. Це було найвище блаженство. Переді мною сиділа вже не мадемуазель Вайман, дочка господаря торгової крамниці «Книгарня Ашера Ваймана», а мадам Котова Софія Ашерівна.

Після закінчення слідства з приводу вбивства в будинку навпроти, яке звело нас разом і в якому ми з Софією взяли досить активну участь, час помчав просто вихором. Першого березня, першого дня весни я приступив до роботи в Адміралтейському шпиталі на Фонтанці на посаді лікаря-хірурга другого хірургічного відділення. Увечері того ж дня я з батьками вирушив до Вайманів. У ролі свата виступив наш сусід та новий друг сім'ї, професор Берк Михайло Аланович. Усі церемонії пройшли чинно, благополучно і на радість обох сімейств, завершилися згодою всіх сторін. Весілля було призначено на дванадцяте серпня. Попереду було майже п'ять із половиною місяців важкого очікування.

2

З усього, що сталося за ці місяці, моя пам'ять зараз вихоплює всього кілька подій. Шостого травня наша родина була запрошена на похорон ректора Імператорського Санкт-Петербурзького університету, Владиславцева Михайла Івановича, видатного вченого та декана історико-філологічного факультету. У лютому цього року він був змушений тимчасово здати справи та попрямувати на консультацію до світил медицини до Москви. Повернувся він звідти не в кращому стані і невдовзі помер.

Там на Новодівочому цвинтарі ми познайомилися з одним із помічників та ентузіастів професора Берка – Соболев Сергієм

Олександровичем, який зараз увійшов до складу нашої експедиційної групи. Цього року він закінчив історико-філологічний факультет університету та збирав матеріал для дипломної роботи. Він був представлений нам як непересічний фахівець у галузі античної історії, епіграфіки та археології. Сергій Олександрович, незважаючи на те, що йому було лише двадцять три роки, був вже людиною сімейною. Він виявився дуже цікавим співрозмовником із незвичайним мисленням та досить зваженими поглядами на життя. Наше знайомство в такій скорботній обстановці з волі провидіння почало переростати у сімейну дружбу.

Другою подією, що міцно осіла в моїй пам'яті, була офіційна закладка броненосця «Наварин», на якому мені потрібно було нести службу начальником медичної частини. Закладка відбулася двадцять першого травня у присутності нашого Імператора Олександра III. Командиром корабля урочисто було призначено капітана 1-го рангу барона Вількена Віктора Єгоровича. Того дня я вперше одягнув мундир офіцера військово-морського флоту. На плечах красувалися золоті еполети капітана 2-го рангу із золотою бахромою та трьома зірочками, трикутний капелюх, відкритий сурдут із манишкою, високим коміром і довгими фалдами. На лівому боці в мене красувалася офіцерська шпага. Матінка та Софія тоді прийшли в повне захоплення, побачивши мене в парадному мундирі та побажали, щоб я неодмінно зробив пам'ятну фотографію для сімейного архіву.

Але все ж таки грандіозна подія, з якої почалося моє нове вже сімейне життя, відбулася всього шість днів тому. Недільного ранку дванадцятого серпня під багатоголосий передзвін дзвонів ми з Софією вийшли з воріт Спасо-Преображенського собору вже чоловіком та дружиною. Щастя, яке переповнювало нас обох, п'янило. Здавалося, що й перехожі, які затримували на нас свій погляд, сповнювалися радістю та з піднятим настроєм йшли далі. Навіть листя на деревах шелестіло тихим срібним передзвоном у такт дзвонам. Весільне застілля батьки органі-

зували у нашому будинку. Столи були поставлені великою літерою «П» на відкритому повітрі у внутрішньому дворіку. День видався сонячним. Легкий вітерець приємно освіжав гостей. Ми ж із Софією не помічали довкола нікого і нічого. Ось тоді й сталося те, що по суті стало причиною нашої несподіваної «весільної подорожі» на Святу землю.

Як і всі гості, наш друг та сусід, приват-доцент історико-філологічного факультету та археолог-аматор, Берк Олександр Михайлович подарував нам подарунок. Це була значних розмірів скринька з червоного дерева незвичайної плоскої форми, зроблена у вигляді величезної книги. Ми з Софією, зворушені цікавістю, зазирали всередину і трохи здивувалися від побаченого. Там у спеціальній ніші лежала велика старовинна стела. Та сама стела, яку Олександр Михайлович привіз з Палестини разом з маленькими табличками, в яких ми припустили «Родовід Авраама» і через які ми зіткнулися з цілим рядом злочинів. Софія взяла стелу в руки і захоплено поїдала поглядом старовинні письмена. Але виявилось, що під нею було зроблено ще двадцять маленьких заглиблень і одне трохи більше. У кожному заглибленні, вистеленому червоним оксамитом, лежали маленькі глиняні таблички родоводу Авраама, як діаманти в коробці для коштовностей. Ми запитливо глянули на дарувальника.

– Дорогі мої друзі, – сказав тоді Олександр Михайлович, – не вимагайте від мене жодних пояснень. Вважайте це просто моєю примхою. Я вірю, що ці давні письмена є саме тим, про що здогадалися і розповіли всім нам ви, Софія Ашерівна. І хай навіть увесь світ не вірить, що це «Бібліотека біблійного Авраама», але воно так і є. Мені дуже хочеться, щоб ці знахідки зберігалися як реліквія саме у вашій родині Котових, а ви вже чиніть з ними так, як вважаєте за потрібне. Від щирого серця я бажаю вам сімейного щастя, благополуччя та нескінченного кохання.

Він вручив мені папери, які підтверджували походження цих раритетів давнини та офіційну дарчу на них. Такого роду педантичність по відношенню до цього подарунку нас теж чимало здивувала. Потім Олександр поцілував руку Софії і подивився на неї так, наче назавжди прощався зі своєю коханою жінкою.

Мій батько дізнався про це лише наступного дня. І не можна було сказати, що він був у захваті від такого незвичайного подарунка, який мав відтепер зберігатися в нашій родині. Весь ранок він то загадково посміхався нам, то відвертався і хмурих брови. Нарешті після обіду він запросив нас із Софією до свого кабінету і замкнув за нами двері.

– Милі мої голубки, – звернувся до нас батько, посадивши на диван, – я розумію, що ви вже як чоловік та дружина зараз повністю самостійні у своїх рішеннях та вчинках. Як каже нам Сам Господь через Святе Письмо: «Тому залишить людина батька і матір та приліпиться до дружини своєї, і будуть двоє одною плоттю, так що вони вже не двоє, а одне тіло» ... Я нескінченно щасливий від початку вашого сімейного життя, яке сам Бог створюватиме на радість усім нам. Але той подарунок, який подарував вам від щирого серця наш доброзичливий друг та сусід, не зовсім звичайний подарунок, – батько трохи зам'явся, мабуть підбираючи слова. – Це надбання всієї нашої великої Імперії. Коли вже ці безцінні реліквії зараз у ваших руках та у вашому повному розпорядженні, діти мої, я пропоную, як мінімум, негайно повідомити про їх існування самого Государя.

Від такої пропозиції у нас із Софією округлилися очі. Я спробував заперечити, наводячи головним аргументом відсутність доказів того, що ці глиняні таблички могли належати біблійному патріарху та родоначальнику віри Аврааму. Але батько наполягав на тому, що й непрямих доказів цілком достатньо, щоб наш Імператор дізнався про їхнє існування і прийняв щодо них відповідне державне рішення. У перший свій сімейний день нам обом якось не хотілося затівати якісь суперечки. Тим більше бажання батька як чесного державного чоловіка було цілком виправданим. Отримавши нашу згоду, батько відразу зібрався і покинув будинок. Увечері ми дізналися, що він подав прохання про термінову високу аудієнцію, яка, на загальний подив, була дуже швидко задоволена. Зустріч була призначена наступного дня на дві години дня в Зимовому палаці, про що ми отримали письмове повідомлення через посильного особистої канцелярії його Імператорської величності. Допущеними до аудієнції особами в документі були вказані мій батько і я,

ваш покірний слуга – капітан 2-го рангу (що дорівнює колезькому раднику з цивільного табеля про ранги) доктор медицини Котов Василь Львович.

3

Чотирнадцятого серпня батько, у парадному мундирі відставного генерал-майора поліції, і я, у парадній формі офіцера військово-морського флоту, вийшли з дому за дві години до найвищої аудієнції. Ольга, наша куховарка та агент усіх таємних справ, постаралася, щоб візник вже чекав нас біля порога. Поцілувавши на прощання своїх дружин, ми сіли в новеньку коляску, запряжену парою коней. Не проїхали ми й двох кварталів, як почав накрапувати дощ. Візник зупинив коляску, зіскочив з козел і спритно розкрив над нашими головами шкіряний верх. Дорога до Зимового палацу була не близька і побоювання, що наші мундири все ж таки намокнуть, були небезпідставні. Батько раз у раз струшував рукавичками краплі дощу, що потрапляли на його штани. Було видно, що він дуже хвилювався. Скриньку зі стародавніми раритетами, яку Софія загорнула у велику чорну хустку, я тримав на руках.

До Зимового палацу ми підїхали з боку Неви, повернули на Палацовий проїзд та виїхали на Палацову площу. Біля одного з бічних входів нас вже виглядав швейцар із великою розкритою парасолькою. Підбігши до коляски, він виставив вперед парасольку і намагався вберегти нас від втрати відповідного зовнішнього вигляду. Другий швейцар швидко відчинив перед нами двері. Опинившись у палаці, ми з полегшенням зітхнули.

Перед сходами нас зустрів помічник командувача імператорської головної квартири генерал від кавалерії Воєйков Микола Васильович. Він представився, миттю глянув на повідомлення про найвищу аудієнцію, поцікавився вмістом скриньки та запросив нас слідувати за ним.

Зимовий палац наш великий Миротворець почав обживати лише близько двох років тому. «Власна половина», як називав цю частину палацу сам Олександр Олександрович, розташува-

лася на третьому поверсі північно-західного ризаліту, причому більшість її вікон виходила на Неву. Піднявшись на поверх, ми пройшли першу, другу та третю прохідні кімнати, перш ніж опинилися перед дверима імператорського кабінету. По обидва боки від дверей витяглися у стійкі «смирно» два офіцери-гренадери зі спеціальної Охоронної команди. Біля вікна стояли два плечисті ченці і скося поглядали на нас.

Микола Васильович поглядом наказав нам залишатися на місці, а сам зник за дверима. Батько глянув на великий підлоговий годинник, що стояв у кутку, і натягнуто посміхнувся. Стрілки показували без двох хвилин дві години дня. Не минуло й хвилини, як наш супроводжуючий відчинив двері та жестом запросив нас увійти.

Перед нами відкрилася витягнута кімната з двома величезними вікнами, простір між якими займало таке ж величезне дзеркало. Мене вразила простота та затишність обстановки. Ніяких химерних громіздких меблів не було й близько. У центрі кімнати стояв письмовий стіл, за яким сидів на простому стільці навіть без підлокітників наш Імператор і Самодержець Всеросійський Олександр III. Біля стіни за невеликим столиком розташувався дев'яностолітній старий у чорній рясі – митрополит Ісидор – єпископ Новгородський, Санкт-Петербурзький та Фінляндський, головний член Священного синоду та почесний член наукових товариств та академій. Про його колекцію старовинних рукописів, документів та книг, які належали до історії християнства загалом та до Православної церкви зокрема, ходили цілі легенди. Зробивши кілька кроків, ми з батьком завмерли. Я відчув, як мої пальці судорожно стиснули трикутку, і спробував розслабитись.

– Вітаю вас, Лев Георгійович, і вас, Василь Львович, – сказав наш государ, підводячись з-за столу.

– Здоров'я бажаємо, Ваша Імператорська Величність, – тихо викарбували ми з батьком.

Імператор підійшов і доброзичливо потиснув нам руки.

– Знаю, панове, що з нашим митрополитом вас знайомити не треба. Це я запросив його до цієї аудієнції, ознайомившись із змістом вашого прохання Лев Георгійович. У чому ж полягає

важливість того, що ви хочете представити нам як велике державне надбання?

За батьковим знаком я поклав на маленький столик біля вікна скриньку, відкрив її і переклав велику глиняну стелу на відкинуту кришку. Погляду монарха та митрополита відкрився весь набір палестинських глиняних табличок. Потім коротко і чітко я виклав історію їх появи в Росії, в декількох словах описав інтерес до цієї колекції з боку кримінальних елементів суспільства і так само коротко вказав на непрямі свідчення того, що це може бути бібліотекою самого прабатька віри – біблійного патріарха Авраама. Коли я закінчив, у кабінеті повисла тиша. Обидва володарі пильно придивлялися до вмісту величезної скриньки.

– Але все-таки, весь цей клинопис перекладу так і не має, – прошепотів митрополит Ісидор, ніби підбиваючи підсумок усього почутого. – Імовірність того, що це справді «бібліотека Авраама» мізерно мала, Ваша Величність.

– А якщо це все ж таки вона, Владико? Який може бути резонанс у всьому світі? Адже це письмові витоки віри, самі що ні на є початкові!

– Поки що немає розшифрування цього клинопису та дійсних доказів такий резонанс виставить нас лише на посміховисько у всьому світі. Вибачте за прямоту, Ваша Величність.

– Як ви думаєте, панове, що потрібно для того, щоб встановити істинність ваших припущень? Мені відомо, що розшифрувати цей мудрий клинописний лист нікому ще не вдалося. А у вас є якийсь план дій на цей рахунок, панове? Як можна встановити особу останнього господаря цієї стародавньої бібліотеки? – спитав Імператор, звертаючись одночасно до нас обох.

– Насамперед, Ваша Величність і Ваше Високопреосвященство, – сказав я, наважившись узяти слово, – необхідно організувати секретну експедицію до Палестини на місце, де були знайдені ці глиняні таблички. Ретельно дослідити ту печеру зі схованкою і все запротоколювати. Можливо, та схованка розкрита ще не повністю і існує велика ймовірність того, що там виявиться ще щось.

– І зняти, – додав наш Самодержець, явно виявляючи до цієї справи інтерес. – Повинні бути добрі фотографії всього процесу розкопок. Головний принцип археології, такий самий, як і в кри-

міналістиці, панове. Лев Георгійович, сподіваюся, підтвердить мої слова. Насамперед – це уважність до найдрібніших деталей та ретельне документування. Отоді й зачіпки знайдуться і до істини можна буде докопатися... То ви кажете, Василь Львович, потрібна ще одна експедиція і до того ж секретна?

– Так точно, Ваша Величність, секретна, – викарбував я.

– Тоді я доручаю організацію цієї експедиції вам, Лев Георгійович, а вас, Василь Львович, призначаю керівником цієї самої експедиції. Якщо ви днями одружилися та отримали такий унікальний весільний подарунок, вам і їхати в унікальну «весільну подорож». Завтра ви отримаєте офіційне відрядження терміном на два місяці до екіпажу нашої бригантини «Надія», яка виконує наші завдання в акваторії Чорного та Середземного морів. Сподіваюся, трьох днів для зборів, оформлення необхідних документів та узгодження складу експедиції вам буде достатньо, панове... Владико, благословіть цей непростий захід.

Митрополит підвівся і благословив нас у дорогу на Святу землю. Потім він повернувся до Олександра Олександровича і зашепотів, але так, щоб чули і ми.

– З Вашого дозволу, Государ, я рекомендував би включити до цієї групи двох моїх ченців. Як охоронці, вони замінять дві дюжини солдатів. А якщо виявляться якісь цінні знахідки, їхня присутність буде дуже незайвою в чужих землях. Чи мало що може бути...

– Панове, надійні люди в далеких краях справді зайвими не бувають. Візьміть із собою двох святих братів нашого Владика. Решта учасників експедиції на ваш розсуд, Лев Георгійович. Капітан «Надії» візьме на борт окрім вас, Василь Львович, ще шість пасажирів і, природньо, весь ваш багаж. Бажаю удачі, панове. Після повернення чекаю від вас докладну доповідь, – сказав наш Імператор, даючи зрозуміти, що аудієнцію закінчено.

4

Звістка, про організацію вельми термінової та секретної експедиції до Палестини під виглядом нашої з Софією «весільної подорожі», викликала у матінки нетривалу, але досить